

ՔՆՆԱԿԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ

Տ Ի Կ Ի Ն Ս Ի Պ Ի Լ

(Նրա «Յուքերի» առթիւ)

Վերջին տարիները մեր և արևմտեան հայոց մէջ բացուած արուեստական անշրպետը ունեցաւ մի շարք արտասուելի հետևանքներ, որոնք հզօրապէս արտայայտուեցին մանաւանդ մեր մտաւոր կեանքի ամբողջութեան վրայ: Տեղը չէ այստեղ մատնացոյց անել այս տխուր երևոյթի մանրամասնութիւնները, երևոյթ՝ որ բարեբախտաբար անցողական լինելու բոլոր նշաններն ունի: Նկատենք սակայն, որ հայութեան երկու խոշոր հատուածների մէջ մտաւոր շփումը համարեա ջնջուեց, առաջ եկաւ երկու զբաղանդութիւն, որոնց փոխադարձ ազդեցութիւնն իրար վրայ, այնքան կրթիչ ու այնքան արգասաւոր ութսուհական թուականներին՝ խալառ դադարեց: Աւելորդ է ասել, թէ մեր լեզուի և առհասարակ հոգևոր կեանքի զարգացման տեսակէտից մինչև ռո աստիճան ցաւալի հանգամանքներ է ներկայացնում այն թանձր մշուշը, որ ծածկում է իրարից արևելեան և արևմտեան հայ միտքը: Ո՞րքան ծանօթութիւն ունին թիւրքահայերը մեր արդի գրականութեան և գրագէտների մասին, այդ մենք չգիտենք, բայց անկասկած է, որ դա չափազանց մակերևոյթական, չափազանց սահմանափակ մի ծանօթութիւն է: Համարեա նոյնպիսի պայմանների մէջ ենք զբաղւում և մենք՝ նրանց վերաբերմամբ: Մենք միայն զգում ենք իրար, փոխադարձապէս, իրար նման էակներին յատուկ խորհրդաւոր կարողութեամբ: Ահա թէ ինչու բոլոր սրտով ուրախ ենք, որ առիթ ունենք մեր ընթերցողներին ներկայացնել պոլսահայ գրական դէմքերից մէկին՝ և այն՝ կին-գրող Սիպիլին, այնպէս, ինչպէս նա երևան է գալիս իր բանաստեղծութիւնների ժողովածուի՝ «Յուքերի» մէջ:

Տիկին Սիպիլ՝ Պոլսում հանրածանօթ գրական անուն է, մի քանի տասնեակ տարիներից ի վեր: Նրա փոքրիկ

պատմութեանը, կամ ինչպէս իրանք՝ թիւրքահայերն ասում են—նորավէպերը և բանաստեղծութիւնները կարելի է գտնել շատ պարբերական թերթերում: Նա ունի մի վէպ, կազմել է նաև հայերէն քերականութեան ձեռնարկ իր ամուսնու Հրանդ Ասատուրի աշխատակցութեամբ: Բայց նրա գրական գործերի մէջ աչքի ընկնող տեղ են բռնում իր բանաստեղծութիւնները, որոնցով նա անուն է հանել:

Տ. Սիպիլ արևմտահայոց գրականութեան մէջ առաջին սիմվոլիստ բանաստեղծն եղաւ, և այժմ արդէն հետևողներ ունի: Սիմվոլիզմը, որ ծայրայեղ զգայունութիւն, հիւանդագին ներբռնեան հասած ճաշակ և որ գլխաւորն է, դէպի խորհրդաւորը, մշուշապատը հակամէտ խառնուածք է պահանջում, իր լաւ թարգմանը և հզօր արտայայտիչը գտաւ Սիպիլի կանացիութեան մէջ: Նրա «Յուլքերը» բնութեան բազմապիսի և նուրբ խաղերի, երանգների, անհատնում հմայքի, խորին գաղտնիքների մի ծնրագիր պաշտամունք է:

Ինքնուրոյն գաղափարներով, հասարակական մոտիւններով հարուստ չեն նրա երգերը և չէին էլ կարող լինել Պոլսում, ուր միտքը կաշկանդուած է այնպիսի կապանքներում, որոնց խիզախելը վեր է մարդկային կարողութիւնից: Կտրած մայր հողից, դժբախտութեան և արցունքի այն երկրից, որի անունն է հայ հայրենիք, բանաստեղծ տիկինը բնականօրէն անկարող է եղել ներշնչումներ վերցնել իր ցեղի հսկայ ցաւից: Նրա երեւակայութիւնը որչափ և լայն թեւեր ունենար, ստիպուած էր սաւառնել միայն Բոսֆորի վրայ, և զգալու կարողութիւնը որքան նուրբ ու ուժգին լինէր, պէտք է բաւականանար իր նեղ շրջապատով: Այն էլ լաւ է, որ տաղանդաւոր բանաստեղծը իր սահմանափակ, խեղդող մթնոլորտում կարողացել է ընտրել ամենից աւելի գրաւիչը, գեղեցիկը և բոլոր ասածների մէջ դրել է կանացի հմայիչ զգայնութիւնը: Բանաստեղծական անպայման և ստեղծագործող կարողութիւնից բացի, իր երգերը ուժեղ, գեղանկար և անուշ դարձնելու համար, ունեցել է արևմտեան հայոց ճոխ և ոլորուն բարբառը, որից նա օգտուել է սքանչելի կերպով:

«Մուրճի» այս համարում, ընթերցողներին ճաշակ տալու համար, հրատարակել ենք Սիպիլի երկու ոտանաւորները՝ «Ամպը» և «Սունկը»: Բայց աւելի կատարեալ գաղափար կազմելու համար, մենք մէջ կը բերենք և այլ օրինակներ, որոնք կարծում ենք, կ'ապացուցանեն մեր վերի ասածները: Վերցնենք նրա «Խաչալը»: Իբրև մի զուտ տեսական հասկացողութիւն, իդէալը իր որոշ պրոգայիկ սահմանումն ունի, որ ընթացիկ կեանքում,

նոյնիսկ սովորական խօսակցութեան մէջ արտայայտուած է իդէալը բարձրագոյն և անպայման գեղեցկութեան, բարիի այն վերնագոյն կէտն է, դէպի ուր յաւէտ ձգտում են մարդկային բոլոր կարողութիւնները, անյագուրդ իղձերը, խորունկ յոյգերը, հզօր միտքն և կորովը: Բայց այդ ձգտումը իր բազմապիսի յեղեղումներն ունի, որոնց հետ սերտ կերպով շաղկապուած են մեր հոգեկան բաւականութիւնն ու վիշտը, մեր խինդն ու լացը, մեր երջանկութիւնն ու ցաւը: Ահա հոգու այս անվերջ ու խենթ ձգտումը, նրա յարատե ցաւը, նրա երազները՝ իդէալին հասնելու համար, Միպիլ կարողացել է բանաստեղծօրէն արտայայտել մի սիրուն ոտանաւորի մէջ: Եւ ինչ որ ուշագրաւ է, այդ մի հատիկ գաղափարի համար՝ բազմաթիւ գրաւիչ պատկերներ, դիւթիչ համեմատութիւններ է փոխառել իր պաշտած բնութիւնից: Նրա համար իդէալը՝

«Լուսնին շողն է, զոր կը մարէ շուտ արփին
Հուր երազ մը, որ այգուն դէմ կը դեղնի,
Փայլալն է այն շանթին վաղանց գարնանի,
Ծաղիկ մ'որուն թերթերն հովէն կը թափին:
Ծիածանին լոյս ժապաւէնն է նըրբին,
Փշոտ վարդ մը, որմէ լանջըդ կ'այրիւնի,
Լուրթ կամարին հիւսիսայն է ծիրանի
Միշտ փշրուող ծիւն փրփուրն է քարափին:
Փետուր մըն է թռած կուրծքէն կարապին,
Սուրբ համբոյր մը եծիրին մէջ հովանի,
Ինչ որ հովը, օդը, ջուրը կը տանի,
Իտէալն է՝ օրօրն հողոյն մըրափին:
Կոյսն անմատոյց բոց տենչերու տարափին,
Ըզմեզ կեանքին կապող ոսկի մատանի,
Խըռովիչ հոյն անուրջներու պատանի,
Սիրոյ երգը սըրտի խորունկ պարապին»:

Ահա իդէալը: Ո՛վ որ երբ և իցէ փայտայել է իր հոգու խորքում որեէ հեռաւոր, վարդագոյն երազ, որ ապրել, տընել, լացել և խնդացել է նրա համար, որ արիւնտուել է իր ոտքերը յոյսի հեռաւոր ու մթապատ առապարների վրայ, և վերջ ի վերջոյ ճաշակել դաւանութիւնը ծանր, շշմեցնող յուսախաբութեան, հիվ, կրկնում ենք, չի լացել Միպիլի պէս իր ցաւած սրտում մարդկային ողբալի ճակատագիրը: Ո՛վ չի զգացել, որ յերաւի իդէալը մերթ «փշոտ վարդ մ'է որմէ լանջըդ կ'արիւնի», մերթ «ծաղիկ մ'որուն թերթերն հովէն կը թափին», «սիրոյ երգը սրտի խորունկ պարապին» և մանաւանդ՝ «ըզմեզ կեանքին կապող ոսկի մատանի»:

Մարդկային մուայ կեանքի, նրա անհանգիստ ու անհոգ հոգու տենչերի փիլիսոփայութիւնն է այս՝ դրուած մի քանի տողերի մէջ: Եւ այդ փիլիսոփայութիւնը թախծոտ է, ինչպէս գտնատ աշունը: Նրա մէջ չսւտւմ է ապրած կեանքի, անցած յոյսերի, միշտ խուսափող իրերի լացի դառն շեշտը: Ինչով և կամենանք գեղեցկացնել մեր գոյութիւնը, մեզ ճշող սկը վանելու համար, այնուամենայնիւ, որպէս մեր ճակատագրին կապուած յաւիտեանական ճամարտութիւն կը մնայ այն ծանր գիտակցութիւնը, ասում է Սիպիլ, թէ իդէալը՝ «միշտ փըշըրուող ձիւն փրփուրն է քարափին»: Եւ չնայելով դրան, նա է որ մեզ կապում է կեանքին, ինչպէս ոսկի օղակ, և առանց նրան չարժէ նոյնիսկ ապրել:

Բայց բանաստեղծը գոհ չէ այսքանով, նրա համար չափազանց քիչ է, որ երկինքը մարդու խեղճութիւնը նրա արտասուելի անգորութիւնը մի փոքր ամոքելու համար տուել է իդէալը, երազելու դալուէ, վտիտ երջանկութիւնը: Զէ՞ որ այդ չնչին սփոփանքն էլ անցնում է, ինչպէս վարդի բոյր, վերջալոյսի շող, կամ «սուրբ համբոյր մը եթերին մէջ հոլանի»: Մեր կուրծքն աղմկող այսքան հուր տենչերը, մեր հոգին փոթորկող այս խօլ յոյգերը, որոնք բաղխում են իրար, բիւր տանջանքների գնով մեր փոքրիկ, վայրկեանական բախտը դարբնելու համար, այս բոլորը՝ ըստ Սիպիլի, մի աւելի լաւ վախճանի և մարդն ինքնին աւելի գեղեցիկ ճակատագրի էր արժան՝ քան ինչ նրան վիճակուած է: Եւ ահա նրա ճամարտութեան ծարաւ, ըմբոստ հոգին ճգնում է իմանալ, թէ ինչո՞ւ է այսպէս, ինչո՞ւ այս զարհուրելի անհամաչափութիւնը մարդկային ձգտումների, փայլակների պէս սրտերի խորքում հրդեհուող իդէերի և այս անյոյս անկարողութեան մէջ: Ինչո՞ւ համար այսքան պատրանք, անուշարոյր ըմպելիով լի բաժակներ, որոնց յատակում միշտ թոյն է նստած, ո՞վ է վայելքներին խառնել այսքան արցունքը: Զլինի թէ ինքը երկինքը, որին դիմել են և դիմում են միլիոնաւոր սերունդներ կեանքի մեծ առեղծուածը լուծելու. իրօք ոչինչ չգիտէ և մարդն ինքն է դնում կապուտակ կամարի անհասութեան մէջ մտացածին խորհուրդ, անմիտ ցնորքներ: Եւ ահա բանաստեղծը դառնում է երկնքին.

Ո՛հ, ի՞նչ ես դուն, ծով անմատոյց ու խորին,

Ո՛ւր է արդեօք, ըսկիզբդ ու ծայրըդ բուկին,

Է՞ականք ես արդեօք եւ կամ սին պատկեր,

Պատրա՞նք վաղանց, ինչպէս բոլոր վայելքներ:

Մի՞թէ սուտ չէ, ինչ որ խորհուրդ կը կոչեն.

Քոյոր բոյրերն ու սէրերը պատրանք չե՞ն,
 եւ մեր սիրտը՝ յիմար մեղու, հէք մանկիկ,
 Ծաղիկներու շուրջ կը յածի թափառիկ,
 Կամ լուսատարփ օղասլացիկ խօլ թիթեռ՝

Միշտ կը զոհուի բոցին՝ որ զինք կը դիւթէր:

Անհուն դարերից իվեր՝ մարդկային ծարաւ հոգին նոյն
 հարցերով դիմել է երկնքին, սերունդներ սերունդներ յետևից
 աչքերը դէպի անհունը յառած՝ տառապել են ու անցել, բայց
 պատասխանը եղել է. միշտ քար լուծիւնը, որ բրոնզէ կամա-
 րի պէս ծանրացել է յաւիտենական ճշմարտութեան վրայ: Եւ
 այդ անհասանելի լուծիւնն է, որ մերթ պաշտուել է, որպէս
 աստուածային խորհուրդը ծածկող անխորտակելի զրահ, մերթ
 վշտացած և անզօր մարդու կրծքից խլել է զայրոյթի սրտա-
 պատառ աղաղակներ: Յայտնի է Դուրեանի «Տրտունջը»: Ահա
 մօտաւորապէս նոյն ձևով, բայց աւելի զգուշաւոր, աւելի երկ-
 չոտ մի բողոք, ուր չի լսում այն անէծքի և կատաղութեան
 շեշտը, որ այնպէս ուժ և թափ է տալիս Դուրեանի օրհասա-
 կան ճիչին: Սիպիլի համար երկինքը «ոխերիմ աստուած» չէ,
 որին կ'ուզէր պլլուել ինչպէս կայծակ. նա չի թափում անէծ-
 քի տարափ, որպէս կին՝ նա աւելի մեղմ է իր դժգոհութեան
 մէջ և միայն կ'ուզէր, որ երկինքը գոնէ ազատէր մարդուն
 կրքերի փոթորկից, մեղմէր նրա ըղձերի բոցը, վերջ տար ան-
 հունը թեակոխելու իր խենթ ցանկութեանը:

Սակայն եթէ մեր աշխարհին չես դուն տէր,
 Ու շանթարձակ ամպերէն վար չես իջներ,
 Թէ չես տեսներ մեր կիրքերուն խօլ ալիք,
 Թէ մեր տենչիք քեզ կ'երեւան խաղալիք,
 Փըջրէ, ապա մեր ըղձանքին խօլ թեւեր,
 Դէմքիդ վրայ ձգէ քօղեր ու ըստուեր,
 Եւ աշխարհի ցած իրերուն մէջ եւ եթ
 Թող ցնորքներս, տենչս ու հոգիս թաղուին գէթ,
 Իսկ դուն երկինք, տարրերու մ'ջ անզգայ
 Իշխէ, յաւէտ, ուր ոչ քնար, ոչ սիրտ կայ:

Այսպէս է վերջանում «Երկինք» վերնազրի տակ նրա սիրուն
 ոտանաւորը, ուր փիլիսոփայութիւնն ու բանաստեղծութիւ-
 նը այնպէս գրաւիչ կերպով հիւսուել են իրար:

Սիպիլ ճանաչում է մարդկային հոգին, այդ լայկան ու
 քմահաճ երեխան, որ շարունակ արցունք է թափում այն բո-
 լորի համար, ինչ անցնում է, ինչ խուսափում է նրանից ան-
 դաճաւրի կերպով, և գիտէ միևնոյն ժամանակ անողորմ ու ան-
 փոյթ լինել դէպի այն, ինչ բռնած ունի իր ձեռքում: Հոգու

այս հակասական յատկութիւնը բանաստեղծօրէն բնորոշելու համար գրեթէ նկարչական ճշտութեամբ գծագրուած պատկերներ է տուել, որոնք բոլորն էլ «անցնելու մօտ» են և որոնց առաջ հէնց այդ պատճառով լուս դողում է մարդը: Դժուար է աւելի գեղեցիկ կերպով պատկերացնել մեր ծանր ափսոսանքն ու կսկիծը անցնող գեղեցկութիւնների համար, որոնց հետ կապուած է մեր էութիւնը:

Մենք չենք սիրեր կեանքն յորդաշունչ կենդանի,
Անցնելու մօտ իրերն զմեզ կը կարծեն,
Մենք կը սիրենք, երբ արեւը ծիրանի՝
Հալած, հատած մոմի նման ոգեվար՝
Այլքներուն զոգն իյնալով շիջանի,
Սողոսկելով խարակներէն զառիվար:
Ծաղիկները, զուր կը թողունք, որ ցամքին,
Թօնուտ օդին, ցուրտ արեւուն տակ աշնան,
Թողմելու մօտ յանկարծ կարծես կ'անուշանա:

Այդպէս էլ մեր սէրը՝ որ շատ անգամ ինքներս կ'արհաւիրենք ու կը վիրաւորենք, հէնց որ թե առնի մեզնից խուսափելու համար:

Դողողալով մեր ձողայն մէջ կը սեղմենք,
Մրմունջները, որոնք հեռուն կը մարին,
Կոչնակները, հաջիւնն անգամ շուններուն,
Գորշ ամպերն իսկ փակած կապոյտ կամարին,
Մեկնելու մօտ հմայք մ'ունին օրօրուն:

Սէրը դէպի այն ամենը, ինչ գրաւիչ է կեանքում, այսպիսով դառնում է մի անգիտակցական բողոք, համարեա մի յարատե պայքար մահուան իշխանութեան դէմ, որից մենք դողում ենք և որի հետ հաշտուել չենք ուզում: Ամենացնորական, դիւթիչ վայելքները վերջիվերջոյ մեզ համար դառնում են մի անգամայն անարժէք, յաճախ ձանձրալի, քանի մենք չենք տեսնում մահուան գունատ ստուերը, որ մեղմիւ սողում է բոլոր կեանքերի յետևից: Բաւական է մի թեթեւ կասկած, թէ նրա յաղթանակը մօտ է, որ մենք երկու ձեռքով կախուենք խուսափող իրերից, և մեր քնած սէրը զարթնի հսկայական չափով, որ մենք անիծենք մեր ճակատագիրը, և՛ կեանքը, և՛ մահը:

Յուզմունքներն ալ կը վրդովեն մեր հոգին
Եթէ չըլան երազի պէս թեւաւոր,
Եւ կեանքն արդեօք կ'ըլլայ այնքան թանկազին,
Այնքան անուշ, երբ չը սպառնայ մահն անոր:

Սիւսիլ մի մույլ, թախծոտ վատատես է: Եւ նրա վատա-

տեսութիւնը դառնում է էլ ակելի ցաւոտ ու անյոյս, որովհետեւ շնորհիւ հազուագիւտ, նուրբ ճաշակի, գեղեցկութեան դանազան երանգներն ըմբռնելու իր խորունկ կարողութեան՝ նա փոխում է ընթերցողի առաջ բնութեան խորհրդաւոր հմայքը, նրա հազար ու մի գոյների խաղը, կեանքի վայելքները, հոգու սքանչելի յատկութիւնները և անմիջապէս յետոյ՝ այդ բոլորի մահը: Սայտաբղէտ թռչունների երամի պէս անցնում են առաջիցդ վառ պատկերներ, վարդ երազներ, երկնային ցնորքներ, և՛ յոյզ ու սէր, և՛ ժպիտ ու յոյս, և՛ բոյր ու խինդ, և՛ բոլորի վրայ մահուան կնիքը, բոլորին դիպել է նրա շունչը: Բոլոր գեղեցկութիւնները խայտալու՜մ դէպի ոչնչութիւնը, դէպի անդարձ մահն են դիմում: Ահա թէ ինչո՞ւ ամբողջ բնութիւնը՝ Սիպիլի գրչի՛ տակ, դառնում է մի հսկայական դամբարան, ուր՝

Ձոր տերեւներ՝ դօս, ցեցակեր, բըզրկտուած ու կարկամ

Գետինն վրայ դեփ դեղին

Թսւփերուն տակ կը մնան միշտ, իբրեւ յետին բարեկամ

Փարած՝ հողին ու ցեխին:

Ժըպիտները ճառագայթէ փրթումներով՝ կը մարին

Շրթունքներու վրայ լուռ,

Հընչուն ծիծաղն արծաթի, մինչեւ հասնի կամարին,

Կ'ըլլայ փշուր ու փշուր:

Եւ այս բոլորի փոխարէն մարդուն բաժին է մնում միշտ հրաժեշտի կսկիծը, լքումները, սիրոյ պատրանքը և ունայնութեան կիզիչ, կսկծեցնող ցաւը:

Դեղեցիկ է «Մենաստանին կոյսը»: Դարձեալ մի ուժգին բողոք մահուան դէմ, բռնի ու դանդաղ մահուան, որ կենդանի թողնելով մարմինը, հիւժախտի է դատապարտում երիտասարդ կնոջ հոգին՝ մենաստանի տամուկ մթնոլորդի մէջ: Սիպիլն այստեղ կին է և նրա բողոքը հէնց այդ պատճառով ստանում է մի արագիքական վեհութիւն: Կնոջ սիրտն է խօսում ազդու շեշտով՝ պահանջելով այն, ինչ նրան մայր բնութիւնն է տուել — կեանք և սէր, որոնց հետ կապուած է տիեզերքի արարչագործ զօրութիւնը: Այստեղ էլ բանաստեղծը մի նկարիչ է, ինչպէս միւս բոլոր երգերի մէջ.

Կէս զիշեր է. սննակիս մէջ միայնակ,

Կանթեղ չ'ունիմ, ոչ էլ երկինքն ունի չ'ող.

Իր լոյսն յետին մարեց դարպասն ու տնակ,

Եւ մնացի իմ խոհերուս հետ մաշող:

Եւ իր միայնութեան ու անձկութեան այս խորհրդաւոր ժամին, երբ համայնատարած լուսթիւնը գիշերային՝ կարծես մեղմիկ փափսում է դիւթիչ գաղտնիքները կեանքի ջահել կոյսի

հոգու մէջ զարթնում են աշխարհային իդէերը, ապրելու, վայելելու բուռն տենչը:

Ապրիլ կ'ուզեմ, անոնք երկինք ցոյց կուտան,
Սիրել կ'ըղծամ կը զոյնն ռետէր է Աստուած:
Բոցեղ շունչ մը կը խնդրեմ ես, սիրտ մը տաք,
Որ խառնըւի տենդոտ հոգւոյս յորձանքին:

Բայց ողջախոհ, բարեպաշտ ու սլառաւ մայրապետը նրա բարձի տակ դնում է մի սաղմոս և կրծքից մի խաչ է կախում սրտի փորձանքները վանելու համար: Ոչինչ չի օգնում. երիտասարդ կրծքի տակ կեանքը յախուռն է և արգելուած փորձանքների կարօտը այրող:

Այդ փորձանքներն ես կ'երազեմ անդադար,
Կեանքի բոլոր մեծ սրայքարներն, հուրն անհուն,
Աշխարհի մէջ չնչին բաժինս իմ արդար,
Եւ կը թողում երկինքն իրեն սուրբերուն

Գաղափարներով ինչպէս տեսանք, շատ հարուստ է Սիպիլ համարեա բոլոր նրա տաղերը նուիրուած են մայրութեան, կանացիութեան, գեղեցկութեան և առհասարակ աշխարհի իրերի ունայնութեան, նրանց անխուսափելի վախճանին: Եւ սակայն մահուան գաղափարին զուգընթաց և նրան դիմադրաւոր Սիպիլ երգում է զոհի անձնուիրութեան իդէան, որ զարդարում է և ոյժ է տալիս մեր խեղճութեանը, խորհուրդ՝ մեր գոյութեանը, և ապրելու ձանձրոյթը փարատում: Մայրութիւն, կանացիութիւն, գեղեցկութիւն և բոլորն՝ ինչ արարարչութիւնը հաճոյքով է պարգեւել աշխարհին, նախասահմանուած զոհեր են մի անյայտ նպատակի համար, որ խուսափում է մարդկային մտքից: Բոլորը սիրում են, լալիս ու զոհւում:

Ամպը, որ լողում է լուսեղէն բարձունքում, երկնքի մէջ, «լուսնի աշխարհն արծաթի» իր թևերի վրայ տանում է բանաստեղծի երազները: Նրանց ճակատագիրը նոյնն է, երկուսն էլ սիրում են, երկուսն էլ ուխտուած զոհեր են մի մի բարձր իդէալի: Ամպը փշրւում է «հովերու բերտ հարուածին տակ» երկիրը ցողելու համար և նրա «փշրանքէն տաք-տաք արցունք կը կաթի», իսկ բանաստեղծի հուր տենչանքները նոյնպէս շիրիմ են գտնում հողի մէջ: Եւ երկինքը դարձեալ ժպտում է՝

Մինչ մենք զոհեր սիրոյ անհուն պապակին՝
Անձրեւ կուլաս դուն, ես՝ արցունք ցուազին:

Մի ուրիշ տեղ աղօթող կնոջ սիրտը նման է խուճկով լի բուրվառի, որ տաճարի կամարների տակ՝

Խուճկին պիտ լըւին հրրարքով կ'եռայ:

Բոլոր տաղերի մէջ, Սիպիլ մնում է, որպէս մի իսկական

գեղարուեստագէտ իր պատկերների ճոխութեամբ, բազմազանութեամբ և նկարչական ձիրքով: Նա համարեա գաղափար չի յայտնում, որ իսկոյն նրան համապատասխան մի գրաւիչ պատկերով չճոխացնի: Այսպէս աշուճը նրա համար մի «վիրաւոր այրի հարս է»: արցունքները կը մաղուին, ինչպէս «սև ժանեակներ գոհարներու շարքով բանուած»: հիւանդ աղջրկայ գունատ դէմքը յիշեցնում է «ծաղիկ մ' որ սրահին խուսափուկ ստուերին մէջ ծըլած» լոյսէն կը խորշի: Ողջ բնութիւնը նրա համար մի կենդանի բարբառ է: Մի իսկական բանաստեղծ ուրիշ կերպ չի էլ կարող վարուել: Մարդկային լեզուն մեր հոգեկան յոգեբը արտայայտելու համար չափազանց անկատար միջոց է, և նրանք, որոնք կոչուած են թարգման հանդիսանալ մեր հոգիների մէջ քնած համը զգացմունքներին, բնութիւնը մեր փոխարէն խօսեցնելու սքանչելի կարողութիւնով են օժտուած են:

Սիպիլ՝ որպէս սիմվոլիստ բանաստեղծ՝ չի բաւականանում պատկերների արտաքինով, այլ և նրանց ներքին մշտնապատ խորհուրդն է փոխ առնում: արտերի մունջ լեզուն ճոխացնելու համար: Այսպէս տաճարի մէջ՝ «պաղատանքներու սարսուռներ երկայն կամարներուն տակ կը մարին տակաւ», նոճիները տրտում են, ինչպէս «մահն ու իր յուշեր» և աղանչները՝ «ճերմակ փրփուր թևերով» անցնում են երկնքի երեսից՝ «եթերին մէջ թափթրփելով անբիծ անուրջը ձիւնին»: Ստուերներ կան, որոնք տխուր մտքի ուրուականներն են,

Կը թափառին շուրջս ըստուերներ թանձրահոծ

Եւ կը լսեմ իրենց վայիւնն ողբակոծ:

Չնայելով տեղ-տեղ այսպիսի պատկերների մթութեան, այնուամենայնիւ, Սիպիլի լեզուն ազատ է սիմվոլիստներին յատուկ խաւարից, և թիւրքահայ գրողների անօգուտ, ձանձրալի, յաճախ արուեստական ճոռումաբանութիւնից, երբ բառերի ճոխութեան տակ երբեմն ծածկուած է լինում այնքան դատարկութիւն: Նրա տաղերը միանգամայն պարզ են, անշուշտ նրանց համար, որոնք հայերէն ասելով հասկանում են մի գրական մշակուած լեզու, և ոչ կացինով տաշած՝ օտարաբանութիւններով լեցուն մի բիրտ բարբառ:

Ցանկալի էր, որ Սիպիլի «Յուլիերը» կարդացուէին մեզանում, մանաւանդ հայ կանանց շրջանում, համոզուելու համար, որ հայերէնը կոշտ է միայն տգէտների շրթունքներում և որ՝ նա գեղեցիկ երաժշտական դարձուածքների անհուն գանձեր է պարունակում:

Ա. Ահարոնեան